

УДК 35.078(477)

Л.В. ЛОСЮК, Харківський національний
університет внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: сертифікація, дозвіл, продукція

Одним із методів державного впливу на економіку є дозвільна політика держави, що застосовується по відношенню до певних дій з боку суб'єктів економічної діяльності. До різновидів дозвільної політики відносяться система ліцензування, система державної реєстрації суб'єктів економічної діяльності, а також єдина система сертифікації. Через відповідні дозвільні процедури уповноважені органи, посадові особи сприяють формуванню ринкового середовища у національній економіці, забезпечують особисту безпеку громадян, суспільну безпеку, підтримують стійкість і ритмічність соціальних та економічних процесів у межах правової держави, створюють умови для виробників і споживачів соціальних благ.

Проблеми адміністративно-правового регулювання дозвільної політики держави розглядалися у працях Д. Бахраха, А. Ластовецького, В. Авер'янова, Є. Кубка, Л. Попова, Ю. Битяка, Л. Грицаєнка, С. Лихачова, В. Ткаченка, Л. Шестак тощо та інших вчених. Проте, віднесення окремих видів діяльності уповноважених органів держави у сфері підприємництва, які пов'язані із видачею певних документів або свідоцтв до дозвільної діяльності держави, залишаються дискусійними. Тому метою статті є з'ясування правової природи сертифікації як засобу адміністративного впливу на підприємництво, в результаті чого вирішити питання про доцільність або недоцільність віднесення сертифікації до дозвільної діяльності.

На початку, як уявляється, доцільно розглянути поняття «сертифікація». У Великому

юридичному енциклопедичному словнику за загальною редакцією А.Б. Барихіна сертифікація розглядається як: 1) підтвердження відповідності якісних характеристик тому рівню, який вимагається стандартом якості; 2) процедура отримання сертифіката [1, с.570].

У нормативно-правових актах, що регулюють питання стандартизації, сертифікації та метрології, сертифікація визначається як підтвердження відповідності якості продукції та послуг вимогам стандартів (державних стандартів; кодексів усталеної практики; технічних умов; міжнародних, регіональних та національних стандартів інших країн, які застосовуються в Україні відповідно до чинних міжнародних договорів України) [2]; як процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам [3]; як процедура підтвердження відповідності результату господарської діяльності, товару, послуги нормативним вимогам, в результаті якої сторона може запевнити документально на законних підставах, що робота, процес чи в кінцевому результаті діяльності продукція відповідає вимогам для подальшої реалізації та використання.

Як зазначається в юридичній літературі, сертифікаційна діяльність є обов'язковою частиною обґрунтування можливості здійснення підприємницької діяльності і тим самим охоплюється поняттям її легалізації. Сертифікація спрямована на забезпечення прав споживачів та підтримання авторитету національного товаровиробника на ринках товарів, послуг та робіт [4, с.124].

Тлумачний словник С.І. Ожегова та Н.Ю. Шведової визначає поняття сертифікату як офіційне письмове посвідчення чогонебудь [5, с.712]. У інших довідкових виданнях сертифікат (фр. *certificat*, від сер.-вік. лат. *certifico* – «посвідчую») – це письмове свідоцтво, яке посвідчує певний факт [6, с.555]; (від лат. *certus* – «вирішую» + *facio* – «роблю») посвідчення, письмове свідоцтво; документ,

що посвідчує асортимент, кількість і якість товару [7, с.156]; посвідчення, свідоцтво, документ, що засвідчує склад, якість продукції, а також сортність, асортимент тощо і додається до товарів, що надходять у продаж [8, с.1117].

Порядок придбання сертифікатів має бути таким, щоб забезпечити достатню об'єктивність сертифікації, достовірність та відтворюваність результатів досліджень.

Основою для проведення робіт із сертифікації є: 1) вибір критеріїв, за якими можна судити, що продукція відповідає інтересам споживачів, вимогам законів країни імпортера, можливостям виробників. Для цього вимоги на продукцію регламентуються у спеціальних нормативних документах: стандартах, технічних умовах, технічних регламентах; 2) системи сертифікації включають до себе елемент дослідження зразків продукції як необхідний засіб виявлення відповідності продукції стандартам; 3) стабільність технологічних процесів, незалежно від стану національної економіки, із забезпеченням високого рівня виробничої діяльності; 4) система сертифікації має ґрунтуватися на незалежності результатів проведення робіт із сертифікації; запевнення виробника в тому, що його виріб відповідає вимогам стандарту, не завжди видаються переконливими. Споживач частіше створює власну систему перевірки якості, однак в умовах сучасного розвитку науки, техніки і технологій найбільш ефективними є системи, якими керують органи, на які не впливають виробники продукції; 5) вибір системи сертифікації має відповідати практичним та економічним вимогам на кожний окремий вид продукції; 6) принцип сертифікації та методи, порядок функціонування її системи повинні забезпечувати відповідність іншим системам сертифікації; 7) вироби або продукція при позитивних результатах їх сертифікаційних досліджень у відповідних центрах або лабораторіях повинні мати підтвердження у формі спеціального знака, сертифіката, або бути включеними в перелік сертифікованих товарів, або мати документ, що вони випущені на підприємстві, яке має право

на сертифікацію. Випущені партії продукції мають підтверджуватися знаком або сертифікатом відповідності.

Сертифікаційна діяльність полягає у проведенні експертизи та підтвердженні сертифікаційним органом характеристик та якостей продукції, послуг та процесів; атестації виробництва на підприємствах, які виробляють продукцію, надають послуги, виконують роботи та здійснюють технологічні процеси.

Таким чином, сертифікація за загальним правилом здійснюється щодо результатів окремих видів підприємницької діяльності. Наприклад, на відміну від ліцензування, що має обов'язковий характер, сертифікація поділяється на обов'язкову та добровільну. Остання здійснюється в тих випадках, коли у законодавстві не передбачена обов'язкова сертифікація, а проводиться за ініціативою заявника – суб'єкта господарювання з метою запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища; сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції; створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі. Через добровільну сертифікацію виробник заявляє про те, що його продукція, товар або послуга якісні і безпечні, і таким чином суб'єкту господарювання забезпечується конкурентоспроможність на ринку товарів і послуг, а споживачу – правильний вибір.

Обов'язкова сертифікація прямо передбачена чинним законодавством, з метою забезпечення безпеки життя і здоров'я людей, охорони довкілля. Для більшості товарів, що імпортуються, наявність сертифіката якості чи сертифіката відповідності є обов'язковою.

У цьому контексті необхідно визначитися: чи має сертифікація дозвільне значення, чи доцільно сертифікат розглядати як офіційний документ дозвільного характеру.

На сторінках юридичної літератури помічається, що «дозвіл» включає до себе, окрім ліцензії, право, що виникає в результаті дер-

жавної реєстрації (юридичних і фізичних осіб), сертифікації, стандартизації, акредитації, атестації тощо. Завдяки цим різним за своєю суттю дозвільним методам держава підтверджує законне входження суб'єктів у господарський обіг. Метою дозвільного механізму є встановлення особливого державного контролю за здійсненням таких видів діяльності, які, завдяки притаманним їм особливостям, сполучені із забезпеченням та реалізацією найбільш важливих публічних інтересів, пов'язані із залученням необмеженого кола осіб, які не беруть участі у їх реалізації. Являючись одним із методів державного впливу на суспільні відносини, дозвіл варто розглядати як юридичне погодження держави на здійснення суб'єктами господарювання тих чи інших юридично значимих дій [9, с.74-75]. Відповідно до такої позиції можна встановити, що дозвіл є спеціальним погодженням держави на право здійснювати яку-небудь діяльність при дотриманні певних вимог, передбачених законодавством.

С.В. Лихачов під дозволом розуміє офіційне санкціонування уповноваженими органами (посадовими особами) певних дій фізичних і юридичних осіб, яке здійснюється з метою забезпечення громадської безпеки, законності, охорони правопорядку, життя і безпеки громадян [10, с.7-8]. У такому розумінні дозвіл розглядається як певний документ, отримання якого фактично означає наявність підстави для реалізації у процесуальному порядку певного права на здійснення окремих видів діяльності.

Г.С. Завірюха у дисертаційному дослідженні доводить, що дозвільні процедури є одним із найважливіших засобів державного регулювання підприємницької діяльності. До системи дозвільно-реєстраційних процедур вчена зараховує: державну реєстрацію суб'єктів підприємництва, ліцензування певних видів господарської діяльності, обов'язкову сертифікацію і стандартизацію продукції та дозвільні процедури при введенні в експлуатацію нових і реконструйованих виробничих та інших об'єктів [11, с. 9].

Таким чином, сертифікація – це діяльність з підтвердження відповідності продукції, послуг або робіт та інших об'єктів встановленим вимогам (державним стандартам, будівельним нормам і правилам, санітарним нормам і правилам, нормам безпеки, а також іншим нормативно-технічним документам). Така діяльність здійснюється уповноваженими державною сертифікаційними органами з видачею офіційного письмового документа – сертифіката, наявність якого свідчить про умову виробництва і реалізацію конкретної продукції в процесі такої діяльності. Сертифікація спрямована, перш за все, на запобігання на ринку держави сумнівної продукції, товарів, послуг, які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я громадян, навколишнього природного середовища. Отже, розглядати сертифікацію саме як дозвіл на провадження певного виду підприємницької діяльності недоцільно, проте вона виступає умовою отримання такого дозволу на здійснення такої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барихин А. Б. Большой юридический энциклопедический словарь / Барихин А. Б. – М. : Книжный мир, 2004. – 720 с.
2. Закон України «Про стандартизацію» : від 17.05.2001 р., № 2408-III // ВВР України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.
3. Закон України «Про підтвердження відповідності» : від 17.05.2001 р., № 2406-III // ВВР України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.
4. Підприємницьке право України : підручник / за заг. ред. Р. Б. Шишки. – Х. : Еспада, 2000. – 480 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / Ожегов С. И. ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд. – М. : Рус. яз., 1991. – 917 с.
6. Юридический энциклопедический словарь / под ред. В. Е. Крутских. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2004. – 450 с.
7. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. ; под ред. М. Ю. Тихомирова. – М. : Инфра-М, 1998. – 526 с.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Г. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

9. Багандов А. Б. Лицензионное право : учеб.-практ. пособие / Багандов А. Б. ; под ред. Дмитриева Ю. А. – М. : Изд-во Эксмо, 2004. – 640 с.

10. Лихачов С. В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. В. Лихачов ; УВС. – Х., 2001. – 20 с.

11. Завірюха Г. С. Дозвільні процедури у сфері підприємницької діяльності (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Г. С. Завірюха ; ДНДІ МВС України. – К., 2011. – 20 с.

Лосюк Л. В. Загальні аспекти законодавчого регулювання сертифікації в Україні / Л. В. Лосюк / Форум права. – 2011. – № 2. – С. 535–538 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11lvsvu.pdf>

Зроблено акцент на питанні визнання чи невизнання за сертифікацією ролі дозволу з огляду на судження науковців та положення адміністративного законодавства.

Лосюк Л.В. Общие аспекты законодательного регулирования сертификации в Украине

Сделан акцент на вопросе признания или непризнания за сертификацией роли разрешения с позиций взглядов ученых и положений административного законодательства.

Losuk L.V. General Aspects Legislative Regulation of the Certification in Ukraine

The accent was made to the problem of recognition or non-recognition of certification as permission from the positions scientists and interpretations of the administrative legislation.